

Interventie

Lang leve de Liefde - Jij en de media

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdgezondheidszorg, preventie en gezondheidsbevordering

Datum: 23-juni 2022

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Vermeulen (mei 2022).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Lang Leve de Liefde – Jij en de media'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel.....	4
Aanpak	4
Materiaal.....	4
Onderbouwing	4
Onderzoek.....	5
1.Uitgebreide beschrijving	6
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel	7
1.3 Aanpak	8
2.Uitvoering	10
3.Onderbouwing	13
4.Onderzoek	20
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	20
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	22
5.Samenvatting Werkzame elementen	24
6.Aangehaalde literatuur	25

Samenvatting

Jij en de media is een aanvullende module bij Lang Leve de Liefde, een lesmethode over liefde, relaties en seksualiteit voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs (vmbo). De interventie heeft als doel jongeren bewust te maken van de invloed van diverse media, zowel traditionele als nieuwe media en hen tegen de schadelijke kanten hiervan weerbaar te maken. De module bestaat uit twee lessen en wordt ondersteund door een leerlingenmagazine en docentenhandleiding. In les 1 leren jongeren over stereotypen, onhaalbare schoonheidsidealen en seksualisering. In les 2 gaan zij verder in op de invloed van deze thema's op het aangeven van wensen en grenzen, in de media en in het dagelijks leven.

Doelgroep

De doelgroep voor deze interventie is 12-15 jarigen in de onderbouw van het vmbo.

Doel

Het doel van Jij en de media is dat jongeren in de onderbouw van het vmbo (12-15 jaar) zich bewust worden van onrealistische, geïdealiseerde, heteronormatieve en/of gender- en seksestereotiepe beelden en grensoverschrijdende gedragingen in de media en de invloed hiervan op hun eigen lichaamsbeeld en de dagelijkse omgang tussen mensen. De lesmodule beoogt hiermee bij te dragen aan het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om de kans op het behalen van de doelen te vergroten, is het van belang dat Jij en de Media aanvullend gegeven wordt op (en bij voorkeur na afronding van) het lespakket Lang Leve de Liefde voor de onderbouw.

Aanpak

Jij en de media gaat in op de rol van seksualiteit in de media en is een aanvulling op Lang Leve de Liefde: een lesmethode over liefde, relaties en seksualiteit. De leerlingen worden door de lesmodule (twee lessen van 50 minuten), begeleid door een docent, bewust gemaakt van misleidende technieken die gebruikt worden, stereotypen en grensoverschrijdende gedragingen in de media en de invloed hiervan op hun eigen lichaamsbeeld en de dagelijkse omgang tussen mensen.

Materiaal

De lessen worden ondersteund met een leerlingenmagazine, video's en een docentenhandleiding. Het leerlingenmagazine is zowel online te downloaden als in gedrukte variant te bestellen. De docentenhandleiding is gratis te downloaden op de website van Lang Leve de Liefde.

Onderbouwing

Jongeren worden via de media geconfronteerd met geseksualiseerde en geïdealiseerde (schoonheids)beelden. Deze mediabeelden kunnen invloed hebben op opvattingen van jongeren, vooral als zij deze als realistisch ervaren, wat vaker het geval is bij jonge, praktisch opgeleide (Nikken & De Graaf, 2011). Jij en de media richt zich op determinanten die beïnvloed kunnen worden, zoals bewustwording en vaardigheden. Het gaat daarbij om kennis ten aanzien van genderrollen, geseksualiseerde mediabeelden en seksueel ongewenst gedrag, het kunnen herkennen van onrealistische beelden en respectloos gedrag en om bewustwording van de gevolgen van blootstelling aan geseksualiseerde en gender- en seksestereotiepe mediabeelden. Deze determinanten worden tijdens de lessen op verschillende manieren beïnvloed, bijvoorbeeld met behulp van informatieoverdracht, (klassikale) discussies en scenario's. Deze gebruikte

werkvormen zijn gebaseerd op verschillende theorieën, zoals de sociaal-cognitieve leertheorie (Bandura, 1986), het information-motivation-behavioral skills model (Fisher et al., 2009) en andere leertheorieën.

Onderzoek

Uit een evaluatiestudie (Picavet, 2012) blijkt dat Jij en de media door de meeste jongeren positief wordt beoordeeld (72% van de jongeren waardeert het lespakket met een 7 of hoger, slechts 10% gaf een onvoldoende). Uit de studie blijkt ook dat het lespakket jongeren kritischer maakt ten aanzien van geseksualiseerde media. Dit is een belangrijke determinant, omdat een kritische houding tegenover het realiteitsgehalte van mediabeelden bijdraagt aan gezonde seksuele ontwikkeling (Nikken & de Graaf, 2011). Docenten vinden het materiaal nuttig en toegevoegde waarde hebben. De procesevaluatie van 2018 en de pre-test in 2021 gaven dezelfde indicatie (Tijdink, 2018; Te Winkel & Vermeulen, 2021).

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Deze module richt zich op leerlingen in de onderbouw van het vmbo (12-15 jaar).

Intermediaire doelgroep

De module is ontworpen voor gebruik door docenten en mentoren in het vmbo. Vakken waarin deze module mogelijk gebruikt kan worden zijn bijvoorbeeld Biologie, Verzorging, Maatschappijleer of lessen over media/kunst.

Selectie van doelgroepen

Er wordt binnen de algemene doelgroep (vmbo-onderbouw) geen onderscheid gemaakt tussen subdoelgroepen. Docenten die al betrokken zijn bij het geven van Lang Leve de Liefde –vmbo zijn de aangewezen uitvoerders. Afhankelijk van de school en het type onderwijs zijn dit docenten biologie, docenten verzorging of klassenmentoren. Docenten worden opgeleid door getrainde GGD professionals of middels de online workshop beschikbaar via lesgevenindiefde.nl. Uit een pre-test bleek dat de lessen in de huidige vorm te ingewikkeld zijn voor het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Ook is het van belang dat leerlingen de Nederlandse taal voldoende machtig zijn. Het materiaal is daarom niet direct geschikt voor nieuwkomers. Er is wel rekening gehouden met verschillende culturen in de ontwikkeling van de module. Het is dus wel geschikt voor personen met een migratieachtergrond (die al langere tijd in Nederland wonen of hier geboren zijn).

Betrokkenheid doelgroep

Zowel docenten als leerlingen uit het vmbo zijn betrokken bij de ontwikkeling van de eerste versie van de interventie: vóór de ontwikkeling van de module is in vier focusgroepen met leerlingen en een aantal docenten gepraat. De input uit de focusgroepen en de gesprekken met docenten zijn meegenomen in de ontwikkeling van de lessen. De pilotversie van de module is in twee klassen in het vmbo uitgevoerd en geëvalueerd op proces en effect (Picavet, 2012) en aan de hand daarvan aangepast. In 2021 zijn de lessen aangepast op basis van de input die de doelgroep heeft gegeven in de procesevaluatie van 2018 (Tijdink, 2018). De docentenhandleiding en het leerlingenmagazine zijn gemoderniseerd qua inhoud en vormgeving. Er zijn meer voorbeelden gegeven waarbij ook jongens centraal staan. Er zijn opdrachten toegevoegd rondom de thema's heteronormativiteit in de media, gender, sociale media en de invloed van influencers, wensen en consent. Ten slotte is er meer afwisseling in de werkvormen van de lessen gekomen.

Na de wijzigingen is contact opgenomen met afnemers van de module en een pre-test van de nieuwe versie uitgevoerd (Te Winkel & Vermeulen, 2021).

De nieuwe varianten van de docentenhandleiding en het leerlingenmagazine zijn vervolgens getest (Te Winkel & Vermeulen, 2021). Hieruit kwamen nog een aantal aanbevelingen die hebben geleid tot de volgende aanpassingen:

- De teksten in het leerlingenmagazine zijn versimpeld.
- In de afbeeldingen is er meer aandacht voor culturele diversiteit.
- Enkele opdrachten zijn verduidelijkt.

De aanbevelingen hebben geleid tot de definitieve versies van de docentenhandleiding en het leerlingenmagazine in 2022.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het doel van Jij en de media is dat jongeren in de onderbouw van het vmbo (12-15 jaar) zich bewust worden van onrealistische, geïdealiseerde, heteronormatieve en/of gender- en seksestereotiepe beelden en grensoverschrijdende gedragingen in de media en de invloed hiervan op hun eigen lichaamsbeeld en de dagelijkse omgang tussen mensen. De lesmodule beoogt hiermee bij te dragen aan het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

De kans dat dit hoofddoel en onderstaande subdoelen behaald worden is het grootst wanneer Jij en de media aanvullend wordt gegeven op Lang Leve de Liefde – onderbouw.

Subdoelen

1. Leerlingen worden zich bewust van onrealistische, geïdealiseerde en/of gender- en sekse stereotiepe beelden en de invloed op het lichaamsbeeld. De onrealistische, geïdealiseerde, en/of gender- en seksestereotiepe beelden kunnen ten grondslag liggen aan (seksueel) grensoverschrijdend gedrag, een (negatief) zelfbeeld en negatieve houding ten opzichte van seksuele diversiteit en genderdiversiteit. Het is hierbij van belang dat leerlingen de volgende subdoelen behalen:

Bewustwording

- zijn zich bewust van de redenen van mediamakers om deze beelden te gebruiken;
- zijn zich ervan bewust dat er geseksualiseerde, heteronormatieve en geïdealiseerde beelden in de media worden gebruikt;
- zijn zich bewust van het verschil tussen geseksualiseerde mediabeelden en de realiteit/dagelijkse omgang;
- zijn zich bewust van homofobie in de media.

Vaardigheden

- herkennen gender- en seksestereotyperingen in de media;
- herkennen geïdealiseerde en gemanipuleerde beelden in de media.

2. Leerlingen kunnen het verschil onderscheiden tussen seksuele grenzen in de media (zoals in (reality)series en porno) enerzijds en seksuele grenzen van mensen in de dagelijkse werkelijkheid anderzijds.

Het is hierbij van belang dat leerlingen de volgende subdoelen behalen:

Bewustwording

- zijn zich bewust van de gevolgen van het zien van respectloze geseksualiseerde beelden in de media op de eigen opvattingen over wensen en grenzen;
- zijn zich bewust van het belang om je seksuele grenzen te uiten;
- zijn zich bewust van het belang om je seksuele wensen te uiten;
- zijn zich bewust van hoe ze zelf met wensen en grenzen omgaan;
- zijn zich bewust van het belang om seksuele grenzen van anderen te respecteren.

Vaardigheden

- herkennen gender- of seksestereotyperingen in de media;
- herkennen geseksualiseerde mediabeelden.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Jij en de media bestaat uit 2 lessen van 50 minuten, die worden ondersteund met een (online) leerlingenmagazine, een docentenhandleiding en online video's. Bij voorkeur worden deze lessen een week na elkaar gegeven. De lessen zijn als volgt opgebouwd: in iedere les wordt er eerst aandacht voor het onderwerp gecreëerd, vervolgens wordt het onderwerp uitgelegd, gevolgd door oefeningen en een afsluiting. De docentenhandleiding bevat uitgebreide achtergrondinformatie over de onderwerpen seksualisering en gender- en seksestereotiepe beeldvorming in de media. Ook bevat het een uitwerking van ieder onderdeel (met voorbeelden) en vragen te stellen voor de discussie. De docentenhandleiding geeft een duidelijke structuur en tijdsaanduiding per onderwerp en bevat tips voor het creëren van een veilige omgeving waarin leerlingen hun mening kunnen uiten en er ruimte is voor de mening van anderen.

De module Jij en de media is een aanvulling op het lesprogramma Lang Leve de Liefde voor de onderbouw. In het kader van brede seksuele en relationele vorming gaat de voorkeur uit om de lessen na het basispakket uit te voeren. De reden dat deze lessen niet in het basispakket zijn opgenomen is dat implementatieonderzoek heeft aangetoond dat het basispakket niet te veel lessen mag bevatten voor een goede uitvoer.

Inhoud van de interventie

Stappen

1. Aanschaf van de module

Docenten worden via verschillende wegen op de hoogte gebracht van de module, onder andere via Gezonde School-adviseurs van de GGD, nieuwsbrieven, congressen, workshops over het lespakket Lang Leve de Liefde en de website www.seksuelevorming.nl. De module kan worden aangeschaft in de webshop van Rutgers en staat ook op de website www.langlevedeliefde.nl. Het leerlingenmagazine is zowel in gedrukte versie als digitaal te bestellen. De docentenhandleiding kan worden gedownload.

2. Voorbereiding van de docent

De docent volgt een docententraining Lang Leve de Liefde en/of neemt de docentenhandleiding door. De handleiding bevat naast algemene informatie over de uitvoering van de lessen, informatie over hoe aan te sluiten bij de actualiteit en bij de seksuele ontwikkeling en interesses van leerlingen. Het creëren van een veilige sfeer in de klas en het omgaan met gemengde groepen (qua sekse en culturele achtergrond) wordt expliciet behandeld. De handleiding is zodanig ontworpen dat deze de docent stap voor stap meeneemt in de uitvoering van de lessen. Zo zijn bij elke leerlingopdracht doelen en instructies geformuleerd die duidelijk verband houden met het leerlingenmagazine. De docentenhandleiding is net zo vormgegeven als het leerlingenmagazine: met foto's en belangrijke informatie en tips in gekleurde blokken. Per les ziet de docent in een oogopslag waar de les over gaat alvorens ingegaan wordt op de specifieke achtergrondinformatie voor de les. In de docentenhandleiding wordt aangegeven welke opdrachten minimaal uitgevoerd moeten worden om de opgestelde doelen te behalen.

3. Uitvoeren van de lesmodule

Bij voorkeur wordt eerst het basispakket Lang Leve de Liefde Onderbouw uitgevoerd. De lesmodule Jij en de media bevat interactieve opdrachten die jongeren op speelse wijze aan het denken zetten over de (mogelijke) invloed van geseksualiseerde en geïdealiseerde mediabeelden op hun dagelijks leven. Onder begeleiding van een docent leren jongeren zo bewust nadenken over vragen als: welke stereotypen bestaan er in de media over mannen en vrouwen? Hoe kijk ik naar mezelf? Laat ik me beïnvloeden door de media? Opdrachten, quotes en scenario's bieden leerlingen de mogelijkheid om te discussiëren over hoe zij graag behandeld willen worden. Dit helpt hen om kritisch te kijken naar de mogelijke invloed van geseksualiseerde en geïdealiseerde mediabeelden op hun dagelijks leven. Hieronder volgt een korte beschrijving van de twee lessen.

- De eerste les heeft als doel om jongeren bewust te maken van de invloed van de geseksualiseerde en geïdealiseerde beelden in diverse media-uitingen. Deze kunnen van invloed zijn op het eigen zelfbeeld en op het eigen gedrag (bijvoorbeeld rolbevestigend genderstereotiep gedrag, dat ten grondslag kan liggen aan seksuele grensoverschrijding). De leerlingen leren stereotiepe mannen- en vrouwenrollen en de daarbij horende verwachtingen in mediabeelden herkennen. Ook leren ze hoe mediabeelden gemanipuleerd worden en een vaak onrealistisch beeld van schoonheid en rolpatronen geven. Meiden, maar ook jongens, kunnen onzeker over hun uiterlijk worden en zich buitengesloten voelen wanneer zij niet aan het stereotiepe beeld voldoen. Er worden verschillende werkvormen ingezet om leerlingen bewust te maken van de invloed van de geseksualiseerde en geïdealiseerde beelden in diverse media-uitingen, zoals het beoordelen van geseksualiseerde of geïdealiseerde beelden in reclame-uitingen en op sociale media, discussie en stellingen in de klas rondom schoonheid en schoonheidsidealen en fotostriphalen over gender.
- In de tweede les wordt de stap gemaakt van het **herkennen** van gemanipuleerde media-uitingen naar het **reflecteren** op hoe dat hun eigen gedrag kan beïnvloeden. In de tweede les kijken jongeren kritisch naar seksuele gedragingen in media. Er wordt besproken wat de risico's kunnen zijn van het (onbewust) overnemen van deze beelden, namelijk dat het kan leiden tot (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Dit wordt in verschillende oefeningen duidelijk, waaronder in een filmpje en door middel van het discussiëren over scenario's. Daarnaast is er een stellingenspel over gender en een quiz over porno.

2. Uitvoering

Materialen

Materialen voor uitvoering:

- Een (online) magazine voor leerlingen met opdrachten;
- Een handleiding voor docenten
- Video's op het internet
 - Over het veranderende schoonheidsideaal, online te bekijken via Youtube: Women's Ideal Body Types Throughout History
 - Over grensoverschrijdend gedrag, nagespeeld grensoverschrijdend gedrag door jongeren via www.canyoufixit.nl: Friends With Benefits

Materialen voor werving:

- Een folder over Lang Leve de Liefde, waarin ook de module Jij en de media wordt beschreven;

Materialen voor evaluatie: Niet van toepassing.

Locatie en type organisatie

Het uitvoeren van de lesmodule Jij en de media vindt plaats in de klas. Alle scholengemeenschappen met een vmbo-afdeling kunnen de interventie uitvoeren. De module is naar verwachting ook bruikbaar op havo- en vwo-niveau en in het praktijkonderwijs.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De uitvoerders zijn voornamelijk docenten. Docenten die lesgeven met de module Jij en de media hebben ten minste een tweedegraads onderwijsbevoegdheid en voldoende didactische vaardigheden (zoals goed omgaan met reacties, signalen en vragen) nodig. Uitvoerders van de module zijn docenten biologie, docenten verzorging, docenten burgerschap of maatschappijleer en mentoren. Het belangrijkste is dat de docent een veilige sfeer kan creëren. Het lespakket is dusdanig ontwikkeld dat docenten met enkel de docentenhandleiding voldoende in staat zijn om de lessen te geven. In deze handleiding wordt stap voor stap uitgelegd hoe beide lessen kunnen worden uitgevoerd. Ook is er o.a. informatie te vinden om een veilige sfeer te creëren in de klas, hoe je kunt inspelen op lastige situaties bij het lesgeven en waar je leerlingen naar kunt doorverwijzen als dat nodig is.

Daarnaast is er voor Lang Leve de Liefde Onderbouw een speciale docentenwebsite: Lesgeven in de Liefde. Hier zijn video's, ervaringsverhalen en veel tips van collega-docenten over de meest voorkomende dilemma's in relationele en seksuele vorming. Deze docentenwebsite kan ook goed gebruikt worden voor de module Jij en de media.

Kwaliteitsbewaking

De module Jij en de media wordt door Rutgers voor iedere herdruk proactief geëvalueerd en herzien om de kwaliteit te waarborgen. Wij nemen door middel van procesevaluaties (met methodes zoals interviews, focusgroepen en observaties in de klas) daarin de ervaringen van docenten en leerlingen mee. Ook wordt er op deze manier zicht gehouden op de kwaliteit van de implementatie. Dit gebeurt in ieder geval iedere 3 tot 5 jaar. Het e-mailadres info@langlevedeliefde.nl, gekoppeld aan de website, wordt met regelmaat

gebruikt door docenten voor vragen en opmerkingen die vervolgens ook worden meegenomen in het doorvoeren van aanpassingen.

Door middel van de afnamecijfers van de leerlingenmagazines houden wij zicht op de frequentie en de soort scholen die de module hebben afgenomen.

Voor een optimale inbedding en effectiviteit van Jij en de Media is het van belang om de module aanvullend en aansluitend te geven op het lespakket Lang Leve de Liefde voor de onderbouw. In dit lespakket is al uitgebreide aandacht geweest voor de basis van seksuele vorming en de doelen sluiten goed op elkaar aan. In de handleiding en overige communicatie rondom deze module wordt dit advies ook meegenomen.

Landelijk worden er jaarlijks Train-de-trainer bijeenkomsten georganiseerd voor GGD-medewerkers in het lesprogramma Lang Leve de Liefde. De trainingen worden vervolgens lokaal uitgevoerd door de GGD-medewerkers. Deze training is ook zeer geschikt als voorbereiding van de module Jij en de media.

Het is niet verplicht een training te volgen voor het begeleiden van de module Jij en de media, maar wij vragen docenten met nadruk om voorafgaand aan het geven van de lessen de docentenhandleiding door te nemen. Uit de verschillende procesevaluaties en pre-testen blijken de docenten zich goed in staat te voelen om de module uit te voeren.

Randvoorwaarden

In principe kan het lespakket op iedere vmbo-school worden uitgevoerd, door iedere docent die met het onderwerp wil werken.

Organisatorische randvoorwaarden:

- Beschikking over een (zo mogelijk afgesloten) ruimte om de module uit te voeren.
- Voldoende draagvlak binnen de instelling of organisatie om aandacht te besteden aan de thema's relaties en seksualiteit, om tijd hiervoor vrij te maken in het programma en om de module aan te schaffen.
- Voldoende draagvlak onder de docenten om voorafgaand aan de module de handleiding door te nemen.

Contextuele randvoorwaarden:

- De uitvoerder heeft ervaring in het begeleiden van groepen.
- De uitvoerder is bekend met de doelgroep.
- De uitvoerder kan makkelijk praten over het onderwerp seksualiteit en relaties.
- De uitvoerder heeft enige kennis van de seksuele risico's die jongens (en meisjes) op dit terrein kunnen lopen en van huidige denkbeelden, opvattingen, verwachtingen, wensen en ervaringen.
- De module wordt uitgevoerd als onderdeel of ter aanvulling op een breder lesprogramma over relationele en seksuele vorming, zoals Lang Leve de Liefde Onderbouw.

Implementatie

Jij en de media is een extra module bij Lang Leve de Liefde en maakt gebruik van het implementatiesysteem van Lang Leve de Liefde (zie beschrijving Lang Leve de Liefde in de interventiedatabank).

Voor de disseminatie en adoptie zijn er 4 regionale bijeenkomsten georganiseerd in samenwerking met GGD'en en er is een workshop georganiseerd tijdens het landelijk

onderwijscongres (Medilex). De tijdens de ontwikkeling en proefimplementatie betrokken scholen hebben een gratis handleiding en 25 leerlingenmagazines ontvangen.

De GGD is een belangrijke schakel tussen de ontwikkelaars en de scholen omtrent implementatie. Zij zijn bij de ontwikkeling op de hoogte gebracht over het doel, de inhoud en opzet van de module alsook het gebruik van de lessen. GGD'en kunnen gebruik maken van promotie- en ondersteunende materialen, zoals een folder met informatie over Lang Leve de Liefde. Hierin wordt de extra module Jij en de media besproken.

Jij en de media is ingebed op de websites www.langlevedeliefde.nl en www.seksuelevorming.nl en wordt onder de aandacht gebracht tijdens de Week van de Liefde. Daarnaast wordt de module tijdens trainingen voor Gezonde School-coördinatoren (ongeveer 3 keer per jaar) toegelicht.

De module Jij en de media is inmiddels voor de derde keer gedrukt. In 2021/2022 is de module geactualiseerd qua inhoud en vormgeving. Vanaf de eerste druk zijn er 233 docentenhandleidingen en 3972 leerlingenmagazines verkocht. In 2021 zijn er 50 docentenhandleidingen en 1519 leerlingenmagazines verkocht. Over de jaren heen lijkt de vraag redelijk constant te blijven. Er komen wel steeds nieuwe scholen bij die de module gebruiken. De module wordt voornamelijk door middelbare scholen (vmbo en praktijkscholen) afgenomen, verspreid over het hele land. Bij iedere nieuwe druk van Jij en de media worden ook GGD'en op de hoogte gebracht, die dit weer aan scholen kunnen communiceren.

Kosten

De docentenhandleiding is gratis te downloaden op de website van Lang Leve de Liefde. Zowel het online als het gedrukte leerlingenmagazine kosten 0,50 euro in de webshop van Rutgers.

Personele kosten.

- Docenten worden gevraagd de docentenhandleiding door te nemen van ongeveer 45 minuten.
- De lessen zelf kosten 100 minuten.

3. Onderbouwing

Probleem

Kinderen en jongeren worden regelmatig blootgesteld aan eenzijdige, objectiverende en seksestereotiepe beelden over seksualiteit en aan geïdealiseerde lichamen in verschillende media (o.a. in films, (reality) series, porno, advertenties, muziektteksten en clips en afbeeldingen op sociale media) (Lamb & Koven, 2019; American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls, 2010). Voor jongeren zijn deze media een belangrijke bron van informatie en dragen daarom bij aan de waargenomen norm en eigen attitudes ten aanzien van seksueel gedrag (Coyne et al., 2019; Ybarra, Strasburger & Mitchell, 2014). Dit geldt met name voor jongeren op het vmbo, aangezien zij zich eerder conformeren aan het gedrag van hun peers dan theoretisch opgeleide jongeren (De Bruijn et al., 2006; Steinberg & Monahan, 2007). Daarnaast ervaren jongeren op het vmbo geseksualiseerde mediabeelden eerder als realistisch dan theoretisch opgeleide jongeren, doordat deze beelden overeenkomen met hun eigen stereotiepe genderrolopvattingen (De Graaf et al., 2008; De Graaf et al., 2009; Doornwaard, 2015).

Blootstelling aan deze beelden kunnen de volgende gevolgen hebben:

Grensoverschrijdend gedrag

Vrouwen die meer te maken hebben met het objectiveren van het lichaam rapporteerden ook vaker slachtoffer te zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag (Haikalis et al., 2015). "Seksuele grensoverschrijding is een paraplu begrip. Het gaat over een heel scala van grensoverschrijdend gedrag of toenaderingen die seksueel van aard zijn. Dit kan fysiek en niet-fysiek van aard zijn (Nederlands Jeugdinstituut, 2022)." Indien jongeren niet goed het onderscheid kunnen maken tussen wat ze zien in het gedrag van mannen en vrouwen in de geseksualiseerde media enerzijds en hun eigen gedrag en dat van hun leeftijdgenoten anderzijds, kan dat leiden tot imitatie en dan vergroot dat de kans op grensoverschrijdend gedrag en zelfs seksueel geweld (American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls, 2010). Bij praktisch opgeleide jongeren komt het meemaken van seksueel geweld vaker voor dan bij theoretisch opgeleide jongeren. Zo geeft 16% van de praktisch opgeleide meisjes aan eens gedwongen te zijn tot seksuele handelingen of seks tegen de wil (tegenover 12% van de theoretisch opgeleide meisjes) (De Graaf, et al., 2017).

Negatief zelfbeeld

Jongeren die geconfronteerd worden met de kunstmatige perfectie van mannen en vrouwen in mediabeelden en dat niet kunnen relativiseren, kunnen een onrealistisch beeld ontwikkelen over het menselijk lichaam. Het zien van geperfectioneerde foto's op Instagram zorgt bij meisjes tussen de 14 tot 18 jaar voor een negatiever lichaamszelfbeeld (Kleemans et al., 2016). Door geïdealiseerde schoonheidsbeelden kunnen jongeren in de puberteit onrealistische eisen aan hun lichaam stellen, wat kan leiden tot een negatief zelfbeeld. Geseksualiseerde beelden kunnen het zelfvertrouwen en zelfbewustzijn ten aanzien van het eigen lichaam ondermijnen, wat kan leiden tot eetproblemen, depressieve klachten en het meemaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jonge vrouwen (Lamb & Koven, 2019; American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls, 2010; Eyal & Te'eni-Harari, 2013).

Genderstereotiep gedrag

Het kijken van reality tv-shows met daarin sexy jonge mannen en vrouwen en romantische comedy-films versterken het beeld bij jongeren dat mannen en vrouwen genderstereotiep gedrag (bijvoorbeeld dominant macho-gedrag bij mannen) vertonen en na het zien van deze beelden tonen jongeren dit zelf ook sneller (van Oosten, 2017).

Oorzaken

Opleiding

Voor alle onderstaande uitgewerkte factoren kan ervan worden uitgegaan dat de effecten op zelfbeeld en seksueel grensoverschrijdend gedrag sterker zijn bij jonge, praktisch opgeleide jongeren.

Bewustwording invloed van de media en vaardigheden om dit te herkennen

Het blijkt dat jongeren die denken dat media het gedrag van leeftijdsgenoten beïnvloeden, ook denken dat hun leeftijdsgenoten meer toegeeflijk zijn op het gebied van seks dan in werkelijkheid het geval is. Jongeren die zich niet bewust zijn van de invloed van de media op hun eigen gedrag (en zelfbeeld), en van het verschil tussen 'normaal' gedrag in de media en 'normaal' gedrag in de werkelijkheid, zullen eerder door media beïnvloed worden dan jongeren die zich wel van die invloed bewust zijn (Chia & Gunther, 2006).

Eigen effectiviteit

Seksuele interactie competenties (SIC) worden gedefinieerd als het geheel aan vaardigheden, gevoeligheden en strategieën die nodig zijn om seksuele contacten prettig, veilig en gelijkwaardig te maken (Vanwesenbeeck et al., 1999). Een gebrekkige seksuele interactiecompetentie uit zich bijvoorbeeld in het niet goed kunnen aanvoelen en respecteren van de grenzen van een ander, de eigen wensen en grenzen niet kennen en kenbaar maken, niet in staat zijn om adequaat te reageren op signalen van de ander en niet van eerdere ervaringen leren. Een van de determinanten die hieronder ligt is gebrek aan eigen-effectiviteit ten aanzien van het checken van consent en het tijdig aangeven van seksuele grenzen (de Graaf et al., 2010).

Normatieve opvattingen

Jongeren die vergeleken met peers vaker worden blootgesteld aan seksuele media overschatten de frequentie waarmee seksueel beladen gedrag voorkomt 'in het echt'. Blootstelling aan media heeft dus invloed op de waargenomen sociale normen (Escobar-Chaves et al., 2005). Waargenomen normen hebben invloed op het gedrag van de jongere (L'Engle et al., 2006). Normatieve opvattingen over gender (ongeschreven regels over hoe jongens en meisjes zich horen te gedragen) belemmeren zowel jongens als meisjes in het maken van vrije keuzes op seksueel gebied. Er bestaat een zogenaamde 'dubbele moraal', die op het gebied van seks aan jongens een andere status toekent dan aan meisjes. Deze seksuele dubbele moraal lijkt vooral te worden versterkt door leeftijdsgenoten en door de media (Endendijk et al., 2022).

Meisjes die 'te makkelijk' overgaan tot seks kunnen op afkeuring rekenen, terwijl het voor jongens juist statusverhogend werkt om veel seksuele ervaring te hebben. Deze gangbare genderrollen beperken zowel jongens als meisjes in het aangeven van wensen en grenzen. Jongens zijn zich nauwelijks bewust van hun eigen grenzen en stellen zich in het aangeven van grenzen afhankelijk op van meisjes. De druk om zich te gedragen zoals van een jongen wordt verwacht kan behoorlijk groot zijn (Emmerink, 2017; De Graaf et al., 2008). Het aangeven van grenzen is juist de taak van meisjes. Dit levert een zware verantwoordelijkheid op (De Graaf et al., 2008). Doordat meisjes zo sterk bezig

zijn met het bewaken van grenzen, komen ze onvoldoende toe aan het herkennen en realiseren van hun wensen. Het aangeven van wensen wordt bovendien niet 'vrouwelijk' gevonden. Het betekent voor jongens en meisjes dus iets anders om "ja" of "nee" te zeggen en jongens en meisjes ondervinden dan ook andere belemmeringen in het aangeven en begrijpen van wensen en grenzen (De Graaf et al., 2010).

Attitude

Mediagebruik waarin geseksualiseerde beelden worden gebruikt, kunnen effect hebben op de vorming van de seksuele identiteit van jongeren. Het kan ertoe leiden dat jongeren minder snel hun grenzen aangeven en genderstereotype attitudes aannemen (Maes, Vandenbosch & Van Oosten; 2021). Ook heeft het plaatsen van sexy's selfies en het zien van sexy foto's van anderen op sociale media invloed op de evaluatie van de eigen seksuele gevoelens en acties (bijvoorbeeld de mate waarop een jongere denkt dat hij of zij seksueel ervaren moet zijn of zich seksueel moet presenteren) (Van Oosten, Peter & De Vries, 2015; Van Oosten, Peter & Boot, 2015). Jongeren die het gedrag van mensen in geseksualiseerde media als realiteit zien, zullen eerder een positieve attitude hebben ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag, omdat zij dit als 'normaal' beschouwen (Chia & Gunther, 2006). Uiteraard bestaan er voor deze jongeren verschillen tussen normaal en wenselijk gedrag. Dit kan leiden tot ambigue communicatie ("nee" zeggen als je wel wil, of "ja" zeggen als je niet wil, omdat je denkt dat dat van je verwacht wordt; Muehlenhard & Rodgers, 1998). Deze ambigue communicatie hangt samen met een grotere kans op grensoverschrijding (Krahé, Scheinberger & Kolpin, 2000; Kuyper, De Wit, Adam, Woertman & Van Berlo, 2010). Tegelijkertijd kan het zijn dat individueel wenselijk gedrag niet overeenkomt met wat door de media als 'normaal' wordt bestempeld, denk aan gender-non-conform gedrag, wat ook samenhangt met vormen van grensoverschrijding, zoals pesten (Landolt, Bartholomew, Saffrey, Oram & Perlman, 2004; Roberts, Rosario, Corliss, Koenen & Austin, 2012).

Empathie

Het vertonen van seksueel ongewenst gedrag blijkt voort te komen uit een onjuiste interpretatie van het gedrag van de ander, wat duidt op gebrekkige seksuele interactievaardigheden (Vanwesenbeeck et al., 1999). Voor een juiste interpretatie van het gedrag van de ander heeft iemand empathie voor de ander nodig (Cohen & Strayer, 1996). Uit onderzoek naar mannelijke adolescenten bleek dat een hoge mate van empathie leidt tot een lager risico op het vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag (Hudson-Flege et al., 2020).

Aan te pakken factoren

In Jij en de media is vooral ingezet op bewustwording en vaardigheden als te veranderen determinanten. Deze determinanten zijn voornamelijk gebaseerd op het Transtheoretical Model (Prochaska & Prochaska, 2011).

Bewustwording invloed van de media

- zijn zich bewust van de redenen van mediamakers om onrealistische, geïdealiseerde en/of gender- en sekse stereotiepe beelden te gebruiken;
- zijn zich ervan bewust dat er geseksualiseerde, heteronormatieve en geïdealiseerde beelden in de media worden gebruikt;
- zijn zich bewust van het verschil tussen geseksualiseerde mediabeelden en de realiteit/dagelijkse omgang;
- zijn zich bewust van homofobie in de media;
- zijn zich bewust van de gevolgen van het zien van respectloze geseksualiseerde beelden in de media op de eigen opvattingen over wensen en grenzen;

- zijn zich bewust van het belang om seksuele grenzen te uiten;
- zijn zich bewust van het belang om je seksuele wensen te uiten;
- zijn zich bewust van hoe ze zelf met wensen en grenzen omgaan;
- zijn zich bewust van het belang om seksuele grenzen van anderen te respecteren.

Vaardigheden

- kunnen gender- en seksestereotyperingen in de media herkennen;
- kunnen geïdealiseerde en gemanipuleerde beelden in de media herkennen;
- kunnen geseksualiseerde mediabeelden herkennen.

Na het volgen van de module zijn jongeren in staat de invloed van geseksualiseerde media op hun eigen gedrag en dat van hun klasgenoten te duiden. De bewustwording die hiermee gecreëerd wordt is de basis voor respectvol gedrag. De korte module raakt alvast aan de attitudes en de normatieve opvattingen van de jongeren ten opzichte van seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar is slechts bedoeld om het gesprek hierover op gang te brengen, niet om deze daadwerkelijk te veranderen. De module is hiervoor te kort. Het verhogen van de mate van empathie is niet te bereiken met een korte module zoals deze en is daarom buiten beschouwing gelaten.

Verantwoording

Per determinant wordt beschreven welke werkvormen worden gebruikt om de corresponderende subdoelen te bereiken en om welke reden voor deze werkvormen is gekozen (Tabel 1). Er is gebruikgemaakt van methodieken uit verschillende cognitieve gedragsmodellen (Abraham & Michie, 2008). Bovendien worden technieken gebruikt waarover deskundigen consensus hebben over hun bruikbaarheid bij diverse determinanten (Michie, Johnston, Francis, Hardeman & Eccles, 2008).

Tabel 1. Werkvorm en methode per aan te pakken factor en bijbehorend subdoel.

Factor	Doel	Methode	Werkvorm/oefening
Bewustwording t.a.v. geseksualiseerde mediabeelden	Jongeren zijn zich bewust van de redenen van mediamakers om deze beelden te gebruiken	Bewustwording creëren Reflectie Discussie Kennisoverdracht	Les 1: Waarom: informatie (tekst en beeld in magazine), docent vraagt redenen Money money money (invuloefening: wie verdient er aan onzekerheid)
	Jongeren zijn zich bewust van geseksualiseerde en geïdealiseerde beelden in de media	Bewustwording creëren Reflectie Guided practice Discussie Kennisoverdracht	Les 1: Introductie Reclamebeelden vergelijken (tekst en beeld in magazine) : discussie Nep nepper nepst (tekst en beeld) Zoek de verschillen (Photoshop effecten benoemen)
	Jongeren zijn zich bewust van het verschil tussen geseksualiseerde	Bewustwording creëren Reflectie	Les 1: Quotes jongeren Overall bloot: reflectie

	mediabeelden en de realiteit/dagelijkse omgang	Discussie Kennisoverdracht	Video: Veranderende schoonheidsidealen Haalbaar? Influencers discussie Les 2: Gelijkwaardigheid, stelling 5
	Jongeren zijn zich bewust van homofobie in de media	Bewustwording creëren Reflectie	Les 1: Reclamebeelden (tekst en beeld), onderdeel reacties van maatschappij
Vaardigheden t.a.v. geseksualiseerde mediabeelden	Jongeren kunnen gender en seksestereotiepe beelden in de media herkennen	Guided practice Kennisoverdracht Scenario-informatie Relectie/feedback	Les 1: Stereotypering (beelden en invuloefening) Groepsdruk (discussie n.a.v. strip) Les 2: Happy end: jij als regisseur (rollenspel) Nepseks (voorbeelden verschillen)
	Jongeren kunnen geïdealiseerde en gemanipuleerde mediabeelden herkennen	Guided practice Kennisoverdracht	Les 1: Zoek de verschillen (Photoshop) Nep nepper nepst
Bewustwording t.a.v. verschillen tussen media en werkelijkheid	Jongeren zijn zich bewust van de gevolgen van confrontaties met respectloze geseksualiseerde beelden in de media	Bewustwording creëren Discussie Kennisoverdracht Scenario-informatie	Les 2: Gelijkwaardigheid, stelling 1 + 2 + 3 + 4 Happy end: jij als regisseur (rollenspel) en bijbehorende sticker
	Jongeren zijn zich bewust van het belang om seksuele grenzen te uiten	Bewustwording creëren Discussie	Les 2: Vraag bij "Wensen"
	Jongeren zijn zich bewust van het belang om seksuele wensen te uiten	Bewustwording creëren Discussie	Les 2: Vraag bij "Wensen"
		Scenario informatie Modeling Feedback Begeleide oefening	Les 2: Filmpje Can you fix it: Friends with benefits Opdracht 'Grenzen ervaren'
	Jongeren zijn zich bewust van het belang om seksuele grenzen van anderen te respecteren	Bewustwording creëren Discussie	Les 2: Vraag bij "Wensen" Video: Grensoverschrijdend gedrag op Reality-TV
	Jongeren zijn zich bewust van de gevolgen van seksueel getinte en stereotiepe beelden op de omgang tussen jongeren onderling	Bewustwording creëren Reflectie	Les 2: Gelijkwaardigheid, stelling 1 + 2 + 3 + 4 Sticker bij opdracht Happy end: jij als regisseur (rollenspel)

Vaardigheden t.a.v. verschillen tussen media en werkelijkheid	Jongeren kunnen geseksualiseerde mediabeelden herkennen	Discussie	Les 1: Reclamebeelden vergelijken (tekst en beeld in magazine)
---	---	-----------	--

Kennis en bewustwording ten aanzien van het gebruik van geseksualiseerde en gender- en seksestereotiepe mediabeelden

Het eerste onderdeel van de eerste les gaat over bewustwording van gemanipuleerde en geseksualiseerde beelden in de media. Jongeren worden gevraagd zelf voorbeelden van geseksualiseerde mediabeelden te geven en na te denken over wat verschillen zijn tussen wel- en niet-geseksualiseerde beelden. Scenario-informatie is een werkvorm ontleend aan het Precaution-Adoption Model (Mevisen, Meertens, Ruiters, Feenstra & Schaalma, 2009) en bruikbaar om bewustwording te creëren (Bartholomew et al., 2011). De seksualisering wordt vervolgens gekoppeld aan homofobie. Jongeren worden uitgenodigd na te denken over wat homofobie is en wat de effecten er van kunnen zijn.

Daarna volgt 'schoonheidsidealen', gericht op geïdealiseerde beelden. Jongeren kijken een video over veranderende schoonheidsidealen. Ook worden jongeren gevraagd na te denken over wat zij zien op de video en op de beelden in de lesmodule. Hierop aansluitend wordt overgegaan naar het onderdeel Photoshop in de vorm van "zoek de verschillen". Jongeren leren welke aanpassingen worden gedaan van een normaal lichaam naar een geperfectioneerd lichaam. In dit onderdeel wordt informatie (informatieoverdracht) gegeven over schoonheidsidealen zijn en hoe die worden bereikt. Vervolgens vindt er een klassikale discussie plaats, over mogelijke effecten ervan. Discussie en informatieoverdracht zijn determinanten in het information/motivation/behavioral skills model (Fisher & Fisher, 1992) en dragen bij aan kennis over het probleem en de gevolgen ervan (Michie et al., 2008). In het laatste onderdeel van dat thema wordt er gekeken naar *Influencers*. Jongeren leren hierdoor kritisch kijken naar wie zij volgen op sociale media, wat die mensen doen en wat het effect ervan is door dit te bespreken met hun leeftijdsgenoten (reflectie, discussie).

Het volgende onderwerp is stereotypen, gericht op kennis over gender- en seksestereotiepe beeldvorming. In dit onderdeel wordt informatie (informatieoverdracht) gegeven over wat stereotypen zijn en dat in de media vaak stereotiepe beelden over gender te zien zijn. Vervolgens krijgen leerlingen de opdracht zelf stereotypen over mannen en vrouwen te bedenken en te reflecteren op redenen voor- en mogelijke gevolgen van zulke stereotypen. Ook moeten zij aankruisen welke beelden stereotype zijn en welke niet.

Vaardigheden om geseksualiseerde, gender- en seksestereotiepe, en geïdealiseerde mediabeelden te herkennen.

In de eerste les, met de oefening 'zoek de verschillen', oefenen de leerlingen gezamenlijk met de docent het herkennen van gefotoshopte mediabeelden (oefening, reflectie). Ze leren dat de Photoshop-technieken eenvoudig kunnen worden toegepast. Door dit inzicht is beeldmanipulatie sneller te herkennen. Daarnaast leren zij door de invuloefening bij 'stereotypering' herkennen in welke genderrollen mannen en vrouwen worden geplaatst.

Kennis en bewustwording ten aanzien van de verschillen tussen seksuele grenzen in media en seksuele grenzen in de dagelijkse werkelijkheid

In de tweede les lezen de leerlingen informatie over consequenties van gedrag en welk gedrag respectvol is en grensoverschrijdend (informatieoverdracht, consciousness raising) en daarover wordt gepraat in de klas (discussie). Het gaat bijvoorbeeld over informatie over hoe seksueel-relacionele gedragingen in de media worden neergezet is en hoe die verschillen van liefde-uitingen in het echt. De leerlingen lezen de inleidende tekst, kijken een video en gaan daarna met elkaar onder begeleiding van de docent in discussie. Dit soort informatie kan invloed hebben op overtuigingen over consequenties van respectloos gedrag en de rol van media daarbij (Michie et al., 2008). Dit wordt gezien

als een effectief element om kennis en bewustwording te veranderen, zoals in de sociaal-cognitieve theorie (Abraham & Michie, 2008).

Later in de les is er discussie over stellingen, waarbij met name stelling 5 wordt gebruikt om bewustwording te creëren voor het effect van media op dagelijkse omgang. In de opdracht is het mogelijk voor jongeren hun overtuigingen te uiten en daar feedback over te krijgen van andere leerlingen en de docent. Oefening met feedback is een effectieve techniek om vaardigheden te leren, ontleend aan leertheorieën (Michie et al, 2008; Kazdin, 2008).

Vaardigheden om seksuele grenzen in media te onderscheiden van seksuele grenzen in de dagelijkse werkelijkheid

Na de video over grensoverschrijdend gedrag, gaan zij zelf aan de slag met grenzen. In de opdracht 'grenzen ervaren' leren jongeren dat er meerdere manieren zijn om je grenzen te herkennen (lichamelijke reactie) en aan te geven (oefening). Ook leren jongeren dat zij dienen te controleren of hun gedrag wenselijk is bij de ander. De tweede opdracht, 'Jij als regisseur', is gericht op het bedenken van redenen waarom bepaald gedrag wordt vertoond, en op alternatieven voor dat gedrag. Dit helpt jongeren te bedenken dat het gedrag in de media niet natuurlijk is, er over grenzen wordt heengegaan en hoe je dit in het dagelijks leven anders kan en wil doen (oefening, feedback). Na de stellingen opdracht met als doel bewustwording, wordt er in de laatste opdracht gevraagd aan jongeren verschillen te bedenken tussen seks in series/porno en echte seks (oefening).

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

- A. Picavet, C. (2012). *Evaluatie van het lespakket Jij en de media*. Utrecht: Rutgers WPF.
 - B. Korte vragenlijst met zowel vragen met vaste antwoordmogelijkheden als open vragen, direct na afloop van de pilot (N=191).
 - C. Aan leerlingen die de lessen hebben gevolgd (N=104), is gevraagd hoe zij het lespakket waarderen. Dit is gebeurd in het kader van een evaluatie. De tevredenheid over het lespakket is tamelijk hoog. De meeste leerlingen gaven een 7 of 8, bij elkaar 53%. 19% van de jongeren gaf zelfs een nog hoger rapportcijfer. Aan de andere kant waren er ook 10 onvoldoendes (11%). Ruim een derde (36%) van de jongeren vond het leuk om aan de lessen mee te doen en ruim de helft (56%) antwoordde daar "ging wel". Slechts 7% vond het niet leuk. Ook de duur van twee lessen kon op instemming rekenen. 56% vond dat precies goed, 20% te veel en 23% te weinig. De opdrachten vond drie kwart (79%) duidelijk en 7% vond ze onduidelijk. De leerlingen is gevraagd om op te schrijven wat ze hebben geleerd van de lessen. Dat verschilde van heel basaal, bijvoorbeeld weten wat de media is tot heel specifiek. Wat veel jongeren zeggen is dat je niet alles moet geloven wat je ziet in de media. Dit past bij de bevinding dat jongeren na het volgen van het lespakket kritischer zijn gaan denken over geseksualiseerde media. Ook zeggen ze dat ze hebben geleerd dat je nee kunt zeggen als je iets niet wilt en dat je respect moet hebben voor elkaar. Anderen geven aan geleerd te hebben dat je niet onzeker over jezelf hoeft te zijn. Tot slot is er een kleiner aantal leerlingen dat zegt geleerd te hebben hoe jongens en meiden op elkaar reageren en hoe ze denken. Kortom, de dingen die worden aangegeven door de leerlingen passen naadloos bij de doelstellingen van het lespakket. Ook de docenten die het pakket tijdens de effectmeting hebben uitgevoerd zijn positief. Ze vinden het materiaal nuttig, duidelijk en motiverend om er mee aan de slag te gaan. Hun indruk is dat het materiaal goed aanslaat bij de leerlingen.
- a) Tijdink, S. (2018). *Procesevaluatie van de uitvoering, relevantie en waardering van de lesmodule Jij en de media*. Utrecht: Rutgers.
 - b) Mixed-methods onder 7 docenten* en 177 leerlingen:
 - a. Semigestructureerd observaties tijdens de lessen;
 - b. Vragenlijst voor leerlingen;
 - c. Semigestructureerde focusgroep interviews met leerlingen;

d. Kwalitatieve semigestructureerde interviews met docenten.

* Voor een uitgebreidere procesevaluatie onder meer docenten zou extra financiering nodig zijn, deze middelen waren op dit moment niet ter beschikking. Daarom is gekozen voor mixed-methods.

- c) Uit de procesevaluatie bleek dat leerlingen de module gemiddeld met een 7,2 beoordelen, waarbij 56% een cijfer tussen de 7 en 8 geven. De meeste leerlingen vonden de les leerzaam en hechtten belang aan het onderwerp. Uit de antwoorden van de leerlingen bleek dat met name de doelen 'De leerling is zich bewust van geseksualiseerde en geïdealiseerde beelden in de media;' 'De leerling is zich bewust van het belang om seksuele wensen en grenzen te uiten en die van een ander te respecteren' en 'De leerling is in staat om gender- of seksestereotyperingen in de media te herkennen' zijn behaald. Dit komt overeen met de eerdere procesevaluatie van Picavet. Echter is de variatie tussen wat leerlingen geleerd hebben groot. Naast de 61% procent van de leerlingen die zegt iets geleerd te hebben, is er ook nog een aandeel van 39% dat zegt niets geleerd te hebben. Daarnaast waren er leerlingen die de lessen kinderachtig en voorspelbaar vonden. Deze leerlingen gaven aan dat dit voornamelijk met de vormgeving van het Jij en de media filmpje te maken had. Ook vonden sommige leerlingen de lessen saai. Dit had met name te maken met het lange stilzitten, praten en schrijven.

De uitvoering van de lesmodule verschilde per klas, zowel wat betreft afwijkingen van de lesstof door de docent als participatie van leerlingen. Vrijwel geen docent heeft alle lesonderdelen kunnen doorlopen, wegens tijdsdruk. Met name het creëren van een veilige sfeer werd regelmatig achterwege gelaten. Ook vonden de deelnemers dat de werkvormen teveel van hetzelfde waren, en zouden zij graag meer afwisseling willen zien in (actievare) werkvormen. Daarnaast werd ervaren dat de focus teveel op vrouwen lag in de voorbeelden en opdrachten. In de doorontwikkeling van de materialen in 2021 zijn er meer mannelijke voorbeelden gebruikt en zijn opdrachten ingekort. Op deze manier is er meer ruimte voor het creëren van de veilige sfeer.

- a) Winkel, T. te, Vermeulen, M. (2021). *Pre-test Lang Leve de Liefde - Jij en de media*. Utrecht: Rutgers.
- b) Bezoek aan 2 scholen:
- a. School 1: Semigestructureerde observatie tijdens uitvoering les 1 (leerlingen = 10) en nadien semi gestructureerd interview met desbetreffende uitvoerende docent en onderwijsassistent

- b. School 2: Semigestructureerd interview met docent en nadien semigestructureerde focusgroep met 8 leerlingen en 2 docenten
- c) De reacties op de vernieuwing van de module waren positief. De module is aantrekkelijk en sluit aan bij de doelgroep, zowel qua vormgeving als inhoudelijk. De meeste werkvormen werden met enthousiasme ontvangen. Het aanpassen naar een online versie werd gewaardeerd. Docenten benadrukten het belang van deze module. De jongeren gingen duidelijk actiever mee doen toen de onderwerpen social media en *influencers* aan bod kwamen. Verbeterpunten werden gegeven op de hoge mate van perfecte lichaamsbeelden zonder reële tegenhanger, diversiteit en taal. Het taalniveau sloot goed aan, maar de teksten waren te lang. Enkele alternatieve werkvormen zijn geopperd. De docenten gaven aan dat de docentenhandleiding een goede begeleiding bij de lesstof biedt. De tips en aandachtspunten zijn erg waardevol en er werd gezegd dat met behulp van de handleiding elke docent de module zou kunnen geven. De verbeterpunten die tijdens de pre-test naar voren kwamen zijn verwerkt in de definitieve docentenhandleiding en het leerlingenmagazine.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

- a) Picavet, C. (2012). *Effectstudie van het lespakket "Jij en de Media"*. Utrecht: Rutgers WPF.
- b) Quasi-experimenteel onderzoek (experimentele en controlecondities, voormeting, nameting, follow-up).
- c) Er is door Rutgers WPF een effectstudie uitgevoerd op vijf scholen (tweede leerjaar vmbo). De experimentele groep (n=104) heeft na de voormeting de lessen "Jij en de media" gevolgd. De controlegroep (n=87) heeft deze lessen niet gevolgd en ook geen alternatief aangeboden gekregen. Het pakket is effectief na twee maanden op houding ten aanzien van de media. Leerlingen zeggen kritischer te zijn ten aanzien van geseksualiseerde beelden in de media na het volgen van de lessen. Ook geven jongeren na het volgen van de lessen niet meer aan dat ze vinden dat jongens wel zonder liefde mogen zoenen en meiden niet (vermindering van dubbele moraal). Het valt op dat tijdens de nameting door de controlegroep veel vaker ongewenst seksueel gedrag wordt gerapporteerd dan door de experimentele groep. Of dit komt door verschillen tussen de betrokken leerlingen of door een beschermend effect van het lespakket is moeilijk te zeggen. De conclusie is dat de lesmodule effect heeft op houding, maar dat de effectiviteit in een uitgebreidere en meer diverse steekproef bevestigd zou moeten worden. Op veel van de gemeten determinanten is geen effect vastgesteld. Het lespakket

heeft geen invloed op eigeneffectiviteit van de leerlingen of op hun risico-inschatting. Ook attitude ten aanzien van het belang dat de ander instemt met wat er gebeurt, is niet veranderd. Dit laatste was overigens bij de voormeting al zo goed, dat er nauwelijks ruimte was voor verbetering. De resultaten van het effectonderzoek kunnen zijn beïnvloed door verschillen tussen de experimentele en controlegroep. De jongeren in de controlegroep hadden voor de interventie al beduidend meer seksuele ervaring dan die in de experimentele groep. Dit verklaart wellicht (deels) de bevinding dat er meer seksuele grensoverschrijding voorkomt in de controlegroep bij de laatste meting. In de experimentele groep waren jongeren uit etnische minderheidsgroepen oververtegenwoordigd. Dit zijn echter ook risicogroepen voor misinterpretatie van geseksualiseerde mediabeelden. Juist bij deze groepen zou een effect wenselijk zijn.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Algemeen

- Vooral gericht op bewustwording; factoren die met een bescheiden inzet van tijd en middelen al effectief kunnen worden beïnvloed;
- Actueel en aansprekend thema dat belangrijk wordt gevonden door leerlingen en docenten.

Inhoudelijk

- Door het inzetten van reflectie op de gevolgen van gedrag in mediabeelden, bewustwording creëren onder leerlingen;
- Scenario-informatie: door het gebruik van multimedia (video's, scripts) leren ze wat mogelijke gevolgen kunnen zijn van bepaalde gedragingen, op een niet-confronterende en -aanvallende manier;
- Oefenen onder begeleiding om de vaardigheden om gemanipuleerde en gemanipuleerde mediabeelden te herkennen;
- Discussiëren, onder begeleiding van een docent en in een veilige omgeving, over respectvol gedrag;
- Door middel van aansprekende en op de belevingswereld van de jongeren aansluitende beelden en tekst zorgen voor de nodige kennisoverdracht.

Uitvoering

- Aantrekkelijk vormgegeven leerlingenmateriaal (het magazine en de beelden);
- Sluit aan bij de belevingswereld van jongeren door gebruik van bij hen herkenbaar beeldmateriaal;
- Een docentenhandleiding die nauw aansluit bij het leerlingenmagazine met duidelijke instructies en handvatten bij elk onderdeel;
- Kortdurend en daarmee goed uitvoerbaar;
- Qua inhoud en vormgeving aansluitend op het veelgebruikte Lang Leve de Liefde.

Ondersteuning

- De website langlevedeliefde.nl > jij en de media biedt tevens de mogelijkheid aandacht te geven aan aanvullende materialen en ontwikkelingen;
- Veiligheid: leerlingen moeten hun mening durven uiten, binnen de afgesproken omgangsregels.

6. Aangehaalde literatuur

- Abraham, C., & Michie, S. (2008). A taxonomy of behavior change techniques used in interventions. *Health Psychology, 27*, 379-387.
- American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls. (2010). *Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls*. Washington, DC: APA. Retrieved March 27, 2014, from <http://www.apa.org/pi/women/programs/girls/report-full.pdf>.
- Bartholomew, L.K., Parcel, G.S., Kok, G., Gottlieb, N.H. & Fernández, M.E. (2011). *Planning Health Promotion Programs: An Intervention Mapping Approach*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Brown, J.D., L'Engle, K.L., Pardun, C.J., Guo, G., Kenneavy, K. & Jackson, C. (2006). Sexy Media Matter: Exposure to sexual content in music, movies, television, and magazines predict black and white adolescents' sexual behavior. *Pediatrics, 117*(4), 1018-1027.
- Bruijn, P. de, Burrie, I. & Wel, F. van (2006). A risky boundary: Unwanted sexual behaviour among youth. *Journal of Sexual Aggression, 12*(2), 81-96.
- Chia, S.C. & Gunther, A.C. (2006). How media contribute to misperceptions of social norms about seks. *Mass Communication and Society, 9*(3), 301-320.
- Cohen, D., & Strayer, J. (1996). Empathy in conduct-disordered and comparison youth. *Developmental Psychology, 32*(6), 988-998.
- Coyne S.M., Ward L.M., Kroff S.L., Davis E.J., Holmgren H.G., Jensen A.C., Erickson S.E., Essig L.W. (2019). Contributions of Mainstream Sexual Media Exposure to Sexual Attitudes, Perceived Peer Norms, and Sexual Behavior: A Meta-Analysis. *J Adolesc Health, 64*(4):430-436. doi: 10.1016/j.jadohealth.2018.11.016.
- Emmerink, P.M.J. (2017). *Gendered sexuality: Exploring dynamics of the sexual double standard* [dissertation]. Utrecht: Utrecht University.
- Endendijk, J.J., Deković, M., Vossen, H., Baar, van A.L. & Reitz, E. (2022). Sexual Double Standards: Contributions of Sexual Socialization by Parents, Peers, and the Media. *Arch Sex Behav 51*, 1721-1740. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02088-4>.

- Eyal, K. & Te'eni-Harari, T. (2013). Explaining the relationship between media exposure and early adolescents' body image perceptions: The role of favorite characters. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications, Vol 25(3)*, 129-141.
- Fisher, J.D., & Fisher, W.A. (1992). Changing aids-risk behavior. *Psychological Bulletin, 111(3)*, 455-474.
- Fisher, W. A., Fisher, J. D., & Harman, J. (2003). The information-motivation-behavioral skill model: a general social psychological approach to understanding promoting health behavior. In J. Suls, & K. A. Wallston (Eds.), *Social psychological foundation of health and illness* (pp. 82-106). Malden, MA: Blackwell.
- Graaf, H. de, Borne, M. van den, Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017. Eburon.
- Graaf, H. de, Dijk, L. van, Wijzen, C. (2010). *Leefstijlcampagne seksuele weerbaarheid. Voorbereidend literatuuronderzoek*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Graaf, H. de, Egten, C. van, Hoog, S. de & Berlo, W. van (2009). Seksualisering: aandacht voor etniciteit. Utrecht: Rutgers Nisso Groep/E-Quality.
- Graaf, H. de, Vanwesenbeeck, I. & Meijer, S. (2014). Educational differences in adolescents' sexual health: A pervasive phenomenon in a national Dutch sample. *Journal of sex research, 0(0)*, 1-11.
- Haikalis, M., Dilillo, D., & Gervais, S.J. (2015). Up for grabs? Sexual objectification as a mediator between women's alcohol use and sexual victimization. *Journal of Interpersonal Violence, 32(4)*, 467-488. Doi:10.1177/0886260515586364
- Hudson-Flege M.D., Grover H.M., Mece M.H., Ramos A.K., Thompson M.P. (2020). Empathy as a moderator of sexual violence perpetration risk factors among college men. *J. Am. Coll. Health, 68*, 139-147. doi: 10.1080/07448481.2018.1536055.
- Krahé, B., Scheinberger, O.R. & Kolpin, S. (2000). Ambiguous communication of sexual intentions as a risk marker of sexual aggression. *Sex Roles, 42*, 313-337.
- Kazdin, A.E. (2008). *Behavior modification in applied settings* (6 ed.). Long Grove, IL: Waveland Press.

- Kuyper, L., Wit, J. de, Adam, P., Woertman, L. & Berlo, W. van (2010). *Laat je nu horen! Een onderzoek naar grensoverschrijdende seksuele ervaringen en gedragingen onder jongeren*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Landolt, M. A., Bartholomew, K., Saffrey, C., Oram, D. & Perlman, D. (2004). Gender nonconformity, childhood rejection, and adult attachment: A study of gay men. *Archives of Sexual Behavior, 33*, 117-128.
- Lamb, S., Koven, J. (2019). Sexualization of Girls: Addressing Criticism of the APA Report, Presenting New Evidence. *Sage Open, 9* (4). Doi: 10.1177/2158244019881024.
- Maes, C., Schreurs, L., van Oosten, J. M. F., & Vandenbosch, L. (2019). #(Me)too much? The role of sexualizing online media in adolescents' resistance towards the metoo-movement and acceptance of rape myths. *Journal of Adolescence, 77*, 59-69.
- Maes, C., Vandenbosch, L., & van Oosten, J. M. F. (2021). Media use and the development of sexual knowledge, attitudes, and behaviors. In J. Van den Bluck (Ed.), *The International Encyclopedia of Media Psychology* (Vol. 2). (The Wiley Blackwell-ICA International Encyclopedias of Communication). Wiley Blackwell.
- Mevisen, F.E.F., Meertens, R.M., Ruiters, R.A.C., Feenstra, H. & Schaalma, H.P. (2009). HIV/STI risk communication: The effects of scenario-based risk information and frequency-based risk information on perceived susceptibility to chlamydia and HIV. *Journal of Health Psychology, 14*, 78-87.
- Michie, S., Johnston, M., Francis, J., Hardeman, W., & Eccles, M. (2008). From theory to intervention: Mapping theoretically derived behavioural determinants to behavior change techniques. *Applied Psychology, 57*, 660-680.
- Muehlenhard, C.L. & Rodgers, C.S. (1998). Token resistance to sex: New perspectives on old stereotypes. *Psychology of Women Quarterly, 22*, 443-463.
- Nederlands Jeugdinstituut (2022). *Onderwerp: Grensoverschrijdend gedrag*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, van: <https://www.nji.nl/grensoverschrijdend-gedrag/grensoverschrijdend-gedrag/wat-is-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag#:~:text=Seksueel%20grensoverschrijdend%20gedrag%20is%20wanneer,fysiek%20en%20niet%20fysiek%20zijn>.
- Nikken, P. & Graaf, H. de (2011). *Seks in de media: Wat doen jongeren ermee?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut en Rutgers WPF.

- Oosten, J. M. F. van (2017). Macho Boys and Sexy Babes on TV: How Watching Different Types of Television Content is Related to Dutch Adolescents' Hypergender Orientations . In D. Lemish, & M. Götz (Eds.), *Beyond the Stereotypes?: Images of Boys and Girls, and their Consequences* (pp. 141-151). (The Clearinghouse Yearbook). Nordicom.
- Oosten, J.M.F van, Peter, J., & Vries, D.A. de (2015). Investigating longitudinal relationships between sexy self-presentations on social network sites and adolescents' sexual self-concept. In Oosten, J.M.F. van (Red.), *Putting things in perspective. Young people's susceptibility to the effects of social media content*, 56-76.
- Oosten, J.M.F. van, Peter, J., & Boot, I. (2015). Exploring associations between exposure to sexy online self-presentations and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 1078-1091.doi.org/10.1007/s10964-014-0194-8
- Picavet, C. (2012). *Evaluatie van het lespakket 'Jij en de media'*. Utrecht: Rutgers WPF.
- Prochaska, J.O. & Prochaska, J.M. (2011). High-impact paradigms for changing behavior to enhance health, productivity and well-being. In J. Brown & D.B. Nash (Eds.) *Disease Management and Wellness in the Post-Reform Era*, (pp. 61-710.) Washington, D.C.: Atlantic Information Services, Inc.
- Roberts, A. L., Rosario, M., Corliss, H.L., Koenen, K.C. & Austin, S.B. (2012). Elevated risk of posttraumatic stress in sexual minority youths: Mediation by childhood abuse and gender nonconformity. *American Journal of Public Health*, 102, 1587-1593.
- Steinberg, L., & Monahan, K.C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology*, 43(6), 1531-1543.
- Tijdink, S. (2018). *Procesevaluatie van de uitvoering, relevantie en waardering van de lesmodule Jij en de media*. Utrecht: Rutgers.
- Vanwesenbeeck, I., Zessen, G. van, Ingham, R., Jaramazovič, E., & Stevens, D. (1999). Factors and processes in heterosexual competence and risk: An integrated review of the evidence. *Psychology and Health*, 14, 25-50.
- Winkel, T. te, Vermeulen, M. (2021). *Pre-test Lang Leve de Liefde - Jij en de media*. Utrecht: Rutgers.

Wright, P.J. (2011). Mass media effects on youth sexual behavior: Assessing the claim for causality. *Communication Yearbook*, 35, 343-386.

Wright, C.L., & Rubin, M. (2016). "Get lucky!" Sexual content in music lyrics, videos and social media and sexual cognitions and risk among emerging adults in the USA and Australia. *Sex Education*, 17(1), 41-56.
Doi:10.1080/14681811.2016.1242402

Ybarra, M.L., Strasburger, V.C. & Mitchell, K.J. (2014). Sexual media exposure, sexual behavior, and sexual violence victimization in adolescence. *Clinical Pediatrics*, 53(3), 1239-1247.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport & Bewegen, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

